

**ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН
ШИЙДВЭРИЙН ХУРААНГУЙ
(Үндсэн хуулийн эрх зүйн маргаан¹)**

**“МЭРГЭЖЛИЙН НЭГДСЭН ХОЛБООГ БҮРТГЭХ ЧИГ ҮҮРГИЙГ МОНГОЛ УЛСЫН
ДЭЭД ШҮҮХЭД ХАРЬЯАЛУУЛСАН” ЗОХИЦУУЛАЛТУУД НЬ ҮНДСЭН ХУУЛЬ
ДАХЬ ТӨРИЙН ЭРХ МЭДЭЛ ХУВААРИЛАХ ЗАРЧИМ, ШҮҮХ ЭРХ МЭДЛИЙН ЧИГ
ҮҮРЭГ БОЛОН ШҮҮХЭД ГОМДОЛ ГАРГАХ ЭРХТЭЙ ХОЛБООТОЙ
ЗОХИЦУУЛАЛТУУДЫГ ЗӨРЧСӨН ЭСЭХ ТУХАЙ**

САНАМЖ: Энэхүү хураангуй нь цэцийн шийдвэрийг орлохгүй ба цэцийн дүгнэлтийн үндэслэлийг иргэд, олон нийтэд хүргэх зорилготой бөгөөд хураангуйд ашигласан шийдвэр нь Үндсэн хуулийн цэцийн дунд суудлын хуралдааны дүгнэлт болно.

Шийдвэрийн дугаар: 02

Шийдвэрийн огноо: 2026 оны 02 дугаар сарын 27-ны өдөр

Шийдвэрийн төлөв: Мэргэжлийн нэгдсэн холбооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэгт “Мэргэжлийн нэгдсэн холбоог үүсгэн байгуулсан өдрөөс хойш 30 хоногийн дотор Улсын дээд шүүхэд бүртгүүлэх хүсэлтийг хүргүүлнэ.”, 7 дугаар зүйлийн 7.1, 7.2, 7.3, 7.4, 8 дугаар зүйлийн 8.1, 8.4, 8.6, 8.7 дахь хэсэгт “...Улсын дээд шүүх...”, 8 дугаар зүйлийн 8.2, 8.3, 9 дүгээр зүйлийн 9.3 дахь хэсэгт “...Улсын дээд шүүхийн Тамгын газар ...” гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 14 дэх заалтад “...шүүхэд гомдол гаргах, шударга шүүхээр шүүлгэх эрхтэй...”, Дөчин долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Монгол Улсад шүүх эрх мэдлийг гагцхүү шүүх хэрэгжүүлнэ.”, Дөчин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Шүүхийн зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно.”, Тавьдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 5 дахь заалтад “хуулиар эрх олгосон бусад асуудлыг шийдвэрлэх.” гэж заасанд нийцээгүй байна. Харин Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 14 дэх заалтад “...шүүхийн шийдвэрийг давж заалдах эрхтэй...” гэж заасныг зөрчөөгүй байна.

МАРГААНЫ ТУХАЙ ТОВЧ

Монгол Улсын дээд шүүхээс гаргасан хүсэлт: Мэргэжлийн нэгдсэн холбоо гэх төрийн бус байгууллагыг Улсын дээд шүүх бүртгэхээр заасан нь Улсын дээд шүүхийн үндсэн чиг үүргийн агуулгад харшлахуйц, нөгөө талаар гүйцэтгэх эрх мэдлийн чиг үүргийн асуудлыг шүүх эрх мэдлийн байгууллагад хариуцуулснаараа Үндсэн хуулийн эрх мэдэл хуваарилах зарчимтай зөрчилдөнө. Түүнчлэн улс төрийн намыг бүртгэхтэй холбоотой Улсын дээд шүүхийн чиг үүрэг болон мэргэжлийн нэгдсэн холбоог бүртгэхтэй холбоотой харилцаанд Улсын дээд шүүх оролцох нь агуулгын хувьд ялгаатай. Мөн мэргэжлийн нэгдсэн холбоог Улсын дээд шүүх бүртгэх талаар шийдвэр гаргаснаар уг шийдвэрийн улмаас эрх, хууль ёсны ашиг

¹ Үндсэн хуулийн цэцийн шийдвэрийг бүрэн эхээр нь үзэх холбоос:
<https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17436097326332>

сонирхол нь хөндөгдсөн гэж үзсэн этгээдийн шүүхэд гомдол гаргах эрх хязгаарлагдах, уг шийдвэрийг шүүхийн журмаар дахин хянан үзэх боломжгүй болох тул Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 14 дэх заалтыг зөрчсөн байна.

Монгол Улсын Их Хурлын итгэмжилсэн төлөөлөгчийн тайлбар: Захиргааны ерөнхий хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэгт зааснаар эрх зүйн маргаан хянан шийдвэрлэхээс бусад захиргааны чиг үүрэг бүхий шийдвэр, үйл ажиллагаатай нь холбогдуулан Улсын дээд шүүхийг захиргааны байгууллага гэж үзэхээр хуульчилсан. Иймд Улсын дээд шүүхэд улс төрийн намын бүртгэл, мэргэжлийн нэгдсэн холбооны бүртгэлийн үйл ажиллагааг харьяалуулсан байна. **Гэвч Улсын дээд шүүхэд мэргэжлийн нэгдсэн холбооны бүртгэлийг хариуцуулах нь төрийн эрх мэдлийн хуваарилалт болон чиг үүргийн хувьд тохиромжтой бус байгааг анхаарах нь зүйтэй.** Мэргэжлийн нэгдсэн холбоог бүртгэх чиг үүргийг Монгол Улсын дээд шүүхэд харьяалуулсан нь Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг тус тус зөрчөөгүй.

Монгол Улсын дээд шүүхийн итгэмжилсэн төлөөлөгчийн нэмэлт тайлбар: Захиргааны ерөнхий хуулийн 5 дугаар зүйл нь **шүүх эрх мэдэлд зайлшгүй дагалдах захиргааны чиг үүргийг орхигдуулахгүй байх зорилгыг агуулсан болохоос бус шүүх эрх мэдлийг хэрэгжүүлэгч шүүх, түүний шийдвэрийг захиргааны байгууллага болоод захиргааны актад тооцох зохицуулалт биш.** Улсын дээд шүүхээс гаргасан бүртгэлийн шийдвэр нь захиргааны акт биш шүүхийн акт (англ.judicial act) болж хувирч байгаа тул уг шийдвэрт холбогдуулж шүүхэд гомдол гаргах боломжгүй болно.

ХУУЛЬ ХЭРЭГЛЭЭ, ЦЭЦИЙН ШИЙДВЭР

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэцээс, нэгдүгээрт “...Улсын дээд шүүхэд хуулиар бүрэн эрх олгох Үндсэн хуулийн заалт нь хууль тогтоох болон гүйцэтгэх эрх мэдлийн чиг үүргийг шүүхийн дээд байгууллагад ямар нэг хязгаарлалтгүй олгохыг зөвшөөрсөн зохицуулалт биш. **Хууль тогтоогч уул заалтыг ямар нэг хязгааргүй хэрэгжүүлбэл Үндсэн хуулийн Гуравдугаар бүлэгт тогтоосон төрийн эрх мэдлийн хуваарилалт алдагдахад хүрнэ...**”² “... Мэргэжлийн нэгдсэн холбоог бүртгэх чиг үүрэг нь Улсын дээд шүүхийн үндсэн бүрэн эрхтэй хамааралгүй байх тул шүүхийн үндсэн бүрэн эрхэд харшлахгүй байх зарчимд нийцсэн байхыг шаардана...”³ гэсний үндсэн дээр, уг зарчмын хүрээнд дараах 4 шалгуур хангагдсан эсэхийг шалгажээ.

1. Бусад эрх мэдлийн бүрэн эрх биш байх: “...Монгол Улсын Засгийн газрын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсгийн 10 дахь заалтын дагуу хуулийн этгээдийн улсын бүртгэл нь Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдын эрхлэх ажлын хүрээнд багтдаг. Иймд мэргэжлийн нэгдсэн холбооны бүртгэл нь гүйцэтгэх эрх мэдлийн чиг үүргийн хүрээнд хамаарч байх тул бусад эрх мэдлийн бүрэн эрх биш байх шалгуурыг хангахгүй байна...”⁴
2. Шүүх хэрэгжүүлэхэд илүү зохимжтой байх: Үндсэн хуулийн Тавьдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 5 дахь заалтын агуулгыг тодруулсны үндсэн дээр “...Үндсэн хуулийн дэг журмыг бэхжүүлэх шаардлагын үүднээс бие даасан, тал үл харах ... шүүх эрх мэдлийн байгууллага хэрэгжүүлэх нь илүү

² Үндэслэх хэсгийн 1-ийн 2 дахь цогцолбор.

³ Үндэслэх хэсгийн 1-ийн 3 дахь цогцолбор.

⁴ Үндэслэх хэсгийн 1.1-ийн 5 дахь цогцолбор.

зохимжтой чиг үүргийг Улсын дээд шүүхэд олгохыг Үндсэн хуулиар зөвшөөрсөн байна. Тухайлбал, Улсын дээд шүүх улс төрийн намыг бүртгэх, ... лавлагаа олгох зэрэг бүрэн эрх хэрэгжүүлдэг...”⁵ гэж тодруулсны үндсэн дээр мэргэжлийн нэгдсэн хороог бүртгэхтэй холбоотой зохицуулалтын талаар “...маргаан бүхий хуулийн зохицуулалтыг хуульчлах болсон үндэслэл тодорхойгүй, мэргэжлийн нэгдсэн холбоог бүртгэхэд тавигдах шаардлага нь эрх зүйн тодорхой байдлын зарчмыг хангаагүй, улмаар шүүх эрх мэдлийн байгууллага бодлогын сонголт хийх нөхцөлийг бүрдүүлсэн байх тул шүүх хэрэгжүүлэхэд илүү зохимжтой чиг үүрэг гэж үзэх үндэслэлгүй байна...”⁶ гэж үзжээ

3. Шүүх үндсэн бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхэд нь саад учруулахгүй байх: Үндсэн хуулийн Дөчин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн агуулгыг тодруулсны үндсэн дээр “...Мэргэжлийн нэгдсэн холбоог бүртгэх нь Улсын дээд шүүхийн болон түүний шүүгчийн ажлын ачааллыг нэмэгдүүлж, хэрэг, маргааныг хянан шийдвэрлэх үндсэн бүрэн эрхээ хэрэгжүүлэхэд сөргөөр нөлөөлж, улмаар шүүн таслах ажиллагааны чанар, үр нөлөө, хүртээмжийг бууруулахаар байна...”⁷ гэж үзэн уг шалгуурыг хангаагүй байна гэж дүгнэжээ.
4. Шүүхийн бие даасан байдлыг хангасан байх: Үндсэн хуулийн Дөчин долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн агуулгыг тодруулсны дараа “...Мэргэжлийн нэгдсэн холбоог бүртгүүлэх талаар Улсын дээд шүүхэд ирүүлсэн зарим хүсэлтэд хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3.2 дахь заалтад заасан шаардлагад холбогдуулан гүйцэтгэх эрх мэдлийн байгууллагаас Улсын дээд шүүхэд хандсан албан бичиг гаргуулан авсан байна. ... Хуулийн шаардлагыг хангасан эсэхийг яам, агентлагийн албан бичигт үндэслэн шийдсэн гэж ойлгогдохуйц нөхцөлийг бүрдүүлж байгаа нь шүүх бие даасан гэх иргэдийн итгэлийг алдагдуулах эрсдэлийг үүсгэжээ...” гэж үзэн мэргэжлийн нэгдсэн холбоог бүртгэх чиг үүргийг Улсын дээд шүүх хэрэгжүүлэх нь шүүхийн бие даасан байдлын зарчимд нийцээгүй гэж дүгнэжээ.⁸
5. Иймд дээрх шалгууруудыг хангаагүй байгаа тул уг зохицуулалтууд нь Үндсэн хуулийн Тавь дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 5 дахь заалт, Дөчин долдугаар зүйлийн 1, Дөчин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт тус тус нийцээгүй байна гэж дүгнэжээ.

Хоёрдугаарт, **шүүхэд гомдол гаргах эрхийг хязгаарласан нь тохирсон байх зарчимд нийцсэн эсэхийг** дүгнэхийн тулд дараах шалгуурыг тус тус шалган үзжээ.

1. Хууль ёсны зорилготой байх: “...Сайн дураараа эвлэлдэн нэгдэх эрхийг бодитоор хэрэгжүүлэх, бие даасан үйл ажиллагаа явуулах боломжийг бүрдүүлэх, улмаар төрийн зарим чиг үүргийг мэргэжлийн нэгдсэн холбоонд шилжүүлэн улсын төсвийн ачааллыг багасгах зэрэг зорилгыг

⁵ Үндэслэх хэсгийн 1.2-ын 1 дэх цогцолбор.

⁶ Үндэслэх хэсгийн 1.2-ын 7 дахь цогцолбор.

⁷ Үндэслэх хэсгийн 1.3-ын 3 дахь цогцолбор.

⁸ Үндэслэх хэсгийн 1.3-ын 7 дахь цогцолбор.

- хангахын тулд мэргэжлийн нэгдсэн холбооны бүртгэлийг бие даасан, хараат бусаар ажиллах шүүхэд олгосон байх тул хууль ёсны зорилготой байх шалгуур хангагдсан байна...”⁹
2. Зайлшгүй байх: “...Мэргэжлийн нэгдсэн холбооны бүртгэлд бие даасан байгууллагын оролцоо зайлшгүй шаардлагатай гэж үзвэл шүүх дээр ийм чиг үүрэгтэй бүртгэлийн алба байгуулж, маргаан гарсан тохиолдолд шүүхэд гомдол гаргах эрхтэй байхаар зохицуулах боломжтой. Иймд эрхийг хамгийн багаар хязгаарлах буюу зайлшгүй байх шалгуурыг хангахгүй байна...”¹⁰
  3. Тэнцвэртэй байх: “...Мэргэжлийн нэгдсэн холбооны бүртгэлийг Улсын дээд шүүхэд харьяалуулж, сайн дураараа эвлэлдэн нэгдэх эрхийг хамгаалах нь эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол хөндөгдсөн этгээдийн шүүхэд гомдол гаргах эрхийг бүхэлд нь хязгаарлах ноцтой сөрөг үр дагавартай байх тул тэнцвэртэй байх шалгуурыг хангахгүй байна...”¹¹
  4. Иймд маргаан бүхий хуулийн заалтуудаар шүүхэд гомдол гаргах эрхийг хязгаарлахдаа тохирсон байх зарчмын зайлшгүй, тэнцвэртэй байх шалгуурыг хангаагүй байх тул шүүхэд гомдол гаргах эрхийг зөрчсөн гэж дүгнэжээ.

Гуравдугаарт, **шударга шүүхээр шүүлгэх эрхийг зөрчсөн эсэх** талаар “... маргаан бүхий хуулийн зохицуулалт нь шүүхэд гомдол гаргах эрхийн баталгааг алдагдуулсан бөгөөд хэрэг, маргааныг зохисгүй удаашралгүйгээр хянан шийдвэрлэхэд хүндрэл учруулахуйц байх тул шударга шүүхээр шүүлгэх эрхийг зөрчсөн гэж үзэх үндэслэлтэй...”¹² гэж үзжээ.

Дөрөвдүгээрт, **шүүхийн шийдвэрийг давж заалдах эрхийг зөрчсөн эсэх** талаар “...Мэргэжлийн нэгдсэн холбоог бүртгэсэн Улсын дээд шүүхийн шийдвэрийг хэрэг, маргаан хянан шийдвэрлэсэн шийдвэр гэж үзэх үндэслэлгүй байх тул шүүхийн шийдвэрийг давж заалдах эрхийг зөрчөөгүй байна...”¹³ хэмээн үзжээ.

Дээрх үндэслэлээр Мэргэжлийн нэгдсэн холбооны эрх зүйн байдлын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1, 7 дугаар зүйлийн 7.1, 7.2, 7.3, 7.4, 8 дугаар зүйлийн 8.1, 8.2, 8.3, 8.4, 8.6, 8.7, 9 дүгээр зүйлийн 9.3 дахь хэсэг нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 14 дэх заалтад “...**шүүхэд гомдол гаргах, шударга шүүхээр шүүлгэх эрхтэй...**”, Дөчин долдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “**Монгол Улсад шүүх эрх мэдлийг гагцхүү шүүх хэрэгжүүлнэ.**”, Дөчин наймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт “**Шүүхийн зохион байгуулалт, үйл ажиллагааны эрх зүйн үндсийг хуулиар тогтооно.**”, Тавьдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 5 дахь заалтад “**хуулиар эрх олгосон бусад асуудлыг шийдвэрлэх.**” гэж заасныг **зөрчсөн байна.** Харин Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван зургадугаар зүйлийн 14 дэх заалтад “... **шүүхийн шийдвэрийг давж заалдах эрхтэй...**” гэж заасныг **зөрчөөгүй байна** гэсэн дүгнэлт гаргажээ.

---o0o---

⁹ Үндэслэх хэсгийн 2.1-ийн 8 дахь цогцолбор.

¹⁰ Үндэслэх хэсгийн 2.1-ийн 10 дахь цогцолбор.

¹¹ Үндэслэх хэсгийн 2.1-ийн 11 дэх цогцолбор.

¹² Үндэслэх хэсгийн 2.2-ын 3 дахь цогцолбор.

¹³ Үндэслэх хэсгийн 2.3-ын 1 дэх цогцолбор.